

СЕКЦІЯ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-268-8-7>

Гордуна Є. А.,

студентка юридичного факультету

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ПРАВО НА ЖИТТЯ ЯК ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Законодавством України закріплено, що життя людини є найвищою соціальною цінністю. Роль права на життя безпосередньо пов'язана з розвитком суспільства, держави, правосвідомості громадян та їх взаємоповаги. У той час як життя людини є скоріше соціальною категорією, то право особи на життя є категорією правовою та вважається невіддільним від усієї сукупності прав людини. Його важливість та пріоритетність перш за все підтверджується тим, що воно гарантовано та захищено не лише національним законодавством, а й на міжнародному рівні. Право на життя – це досить складний та специфічний багатофункціональний інститут, чим пояснюється відсутність єдиного наукового підходу щодо дослідження даного феномена. З огляду на це, ми вважаємо актуальним розглянути детальніше дану проблематику.

Право особи на життя проаналізовано у працях багатьох вчених-правників. Серед них варто відзначити таких науковців, як В.В. Кожан, Я.П. Кузьменко, О.О. Пунда, В.М. Слома, Д.М. Шебаніц та багатьох інших.

Беззаперечно, право на життя вважається необхідною умовою для існування інших прав особи. На міжнародному рівні воно гарантується такими міжнародно-правовими актами, як Загальна декларація прав людини 1948 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Конвенція про права дитини 1989 р. та багатьма іншими, що підтверджує його невід'ємність та фундаментальність.

Основний Закон у ст. 27 закріплює, що кожна людина має невід'ємне право на життя і ніхто не може бути свавільно позбавлений життя, а держава зобов'язана захищати права людини. Досліджуване

право також виступає об'єктом правової охорони у цивільному законодавстві. Так, ст. 281 ЦК України повторює відповідне положення Конституції України, проте дещо деталізовано. Право людини на життя є складним явищем, тому містить ряд структурних елементів: сюди варто віднести право особи на невід'ємність її життя, заборона пасивної та активної евтаназії, право фізичної особи на захист свого життя будь-якими не забороненими законом засобами, право на стерилізацію, право на штучне переривання вагітності та право на застосування репродуктивних технологій. Деякі з цих елементів є досить дискусійними та спірними серед науковців-правників і загалом у суспільстві, незважаючи на їх законодавче закріплення. Також варто зазначити, що наука цивільного права відокремлює суб'єктивне та об'єктивне право особи на життя. У суб'єктивному значенні – це гарантована державою можливість захищати недоторканість свого життя і вільно розпоряджатись ним, а в об'єктивному – це сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини у цій сфері [1, с. 77].

Цивільний кодекс України не містить єдиного визначення права особи на життя, тому, як результат, вчені-цивілісти також не можуть дійти спільної згоди у цьому питанні, що породжує численні дискусії. На думку Я. Кузьменко, поняття «право людини на життя» необхідно розглядати, як передбачена правовими нормами міра можливої поведінки особи щодо користування життям як соціальним благом для підтримки свого існування та розвитку за допомогою фактичних та юридичних дій та вимогою до інших суб'єктів права про забезпечення і охорону свого гідного життя [2, с. 29].

На думку Д. Шебаніц, право особи на життя можна розділити на три окремі групи прав. Перша група включає в себе репродуктивні права, а також право людини на материнство або право на батьківство, право на взаємну обізнаність осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, про стан здоров'я.

До другої групи варто віднести складові права людини на життя у вузькому значенні даного поняття: право фізичної особи на невід'ємність її життя, заборона позбавлення життя, право фізичної особи захищати своє життя від протиправних посягань будь-яким є забороненими законом способами, заборона евтаназії, право на участь у медичних, наукових та інших дослідках лише повнолітньої дієздатної фізичної особи і лише за її вільною згодою.

Третю групу утворюють «соматичні права» людини, а саме право на трансплантацію органів, право на зміну статі, право на клонування тощо. [3, с. 58–60].

Досліджуючи право людини на життя, можна стикнутись з такими проблемами як неоднозначне трактування права особи на смерть, тобто право на евтаназію. У ч. 3 ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я евтаназія тлумачиться як прискорення смерті чи умертвіння невиліковно хворої особи, що вчиняється навмисно з метою припинення його страждань. Цивільний кодекс України, зокрема в ч. 4 ст. 281, встановлює заборону на задоволення прохання фізичної особи на припинення її життя. У більшості випадків цивілізоване суспільство, правові держави з деякими винятками та церква виступають проти евтаназії, адже право на смерть не може розглядатись як реалізація право особи на життя та має незворотний характер [4, с. 36].

У рішеннях ЄСПЛ присутня чітка позиція щодо моменту виникнення життя. У справі «Во проти Франції» дії лікаря, які призвели до переривання вагітності, були виправдані. Суд аргументував свою позицію тим, що плід не є людською істотою та не перебуває під захистом правових норм. Показовим є й рішення у справі «Патон проти Сполученого Королівства», у якому ЄСПЛ встановив, що потреби матері мають пріоритет над потребами ще ненародженої дитини. Право особи на захист життя є також досить деталізованим у практиці ЄСПЛ. Сюди зокрема належить захист даного права державою та захист власне носієм права, тобто самозахист. На державу покладається обов'язок утримуватись від порушення прав людини та гарантувати і забезпечувати право особи на життя [5, с. 51–52].

Підсумовуючи, варто б зазначити, що право на життя є одним з невід'ємних прав людини, в основі якого лежить найцінніше благо. Досліджуване право є досить дискусійним зважаючи на його складну структуру, тому доцільним є закріплення поняття «право людини на життя» та його складових елементів у цивільному законодавстві.

Список використаних джерел:

1. Слома В. М. Право на життя як особисте немайнове право фізичної особи. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2012. № 1. С. 77–81.
2. Кузьменко Я. П. Загальна характеристика права людини на життя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2014. Вип. 28. Т. 1. С. 26–30.
3. Шибаніц Д. М. Сучасна проблематика теорії "поколінь прав людини" в умовах європейської міждержавної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Т. 1. Вип. 31. С. 57–61.
4. Кожан В. В. Окремі аспекти реалізації права на життя. *Національний юридичний журнал: теорія та практика*. 2015. № 6. С. 33–37.

5. Моткова О. Право на життя у рішеннях Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 1. С. 49–59.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-268-8-8>

Зайцева-Калаур І. В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету*

Ціщора О. І.,
*студентка IV курсу
юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Сучасні реалії, зумовлені, насамперед, воєнними діями, прискоренням діджиталізації, глобальна пандемія COVID-19, а також економічна криза поставили цифрові та наукові технології в центр глобальної уваги. При цьому, незаконне використання та реалізація прав інтелектуальної власності перетворились для сучасного суспільства в масштабну проблему, так як стан порушень у сфері інтелектуальної власності завдає чималих збитків їх правовласникам, становить загрозу в економічній сфері й підриває авторитет держави на міжнародній арені.

Угода між Україною та Європейським Союзом, є найбільш пріоритетним напрямом реформування внутрішньополітичних процесів, проте спектр наявних проблем об'єктивно посилює необхідність регулювання та модернізації захисту прав інтелектуальної власності України.

Право інтелектуальної власності України вирізняється розгалуженою системою законодавчого регулювання, так як Конституція України, Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Митний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення та більше сотні спеціальних нормативних актів покликані захищати сферу інтелектуальної власності в нашій державі.